

ביצה פרק שלישי אין צדין

(ביצה כג, ב)

משנה :

אין צדין דגים מן הביברים ביום טוב, (אף על גב דשחיטה ואפייה ובשול מאבות מלאכות הן והותרו לצורך יום טוב - טעמא משום דאי אפשר מערב יום טוב: דשחיטה חייש למכמר בשרא פן יתחמם ויסרית, אבל צידה אפשר לצודו מבעוד יום ויניחנו במצודתו במים ולא ימות, ולמחר יטלהו; **ביברים** של דגים הן בריכות של מים שקורין ויביי"ד; ביברין של חיה = קרפיונות מוקפין גדר סביב, וכונסין לתוכן חיות הבר, ויולדות ומגדלות שם)

ואין נותנין לפנייהם (לפני הדגים) מזונות; (ואפילו למאן דאמר נפש בהמה במשמע - הני מילי דמזונותן עליך, אבל דגים - אפשר להם בלא מזונות, שהם אוכלים שרשי עשבים וקרקע, וגדול אוכל את הקטן!)

אבל צדין חיה ועוף (המכונסים מאתמול) מן הביברין (קא סלקא דעתך השתא: כיון דמוקפים גדר - הוו להו כנצודין ועומדין, אבל דגים נשמטין לחורים ולסדקים והויא צידה ביום טוב), ונותנין לפנייהם מזונות (בימי החורף צריכין מזונות, ואף בימי הקיץ במקום דריסת בני אדם שאין עשבים עולים בו);

רבי שמעון בן גמליאל אומר: לא כל הביברין שוין; זה הכלל: כל

(ביצה כד, א)

המשך המשנה

המחוסר צידה (שצריך לצודו) אסור, ושאינו מחוסר צידה מותר.

גמרא :

ורמינהו [תוספתא ביצה פ"ג הלכה א [ליברמן]]: 'ביברין של חיה ושל עופות - אין צדין מהם ביום טוב, ואין נותנין לפנייהם מזונות'; קשיא חיה אחיה, קשיא עופות אעופות!

בשלמא חיה אחיה לא קשיא: הא רבי יהודה, הא רבנן, דתנן [שבת פ"ג מ"ה]: 'רבי יהודה אומר: הצד צפור למגדל (הצד צפור מן החוץ, עד שהכניסו למגדל עץ שקורין מישטיי"ר [נראה שצ"ל נישטייר] [שו"ב]) וצבי לבית (או הצד צבי מן החוץ עד שהכניסו לבית בשבת) - חייב (דכיון דהכניס צפור למגדל ונעל לפניו - הרי הוא אחוז ועומד, ונגמרה צידתו; וכן צבי לבית ונעל בפניו) - לבית הוא דמחייב, אבל לביברין לא! (אבל צפור שהכניס לבית ונעל בפניו - פטור, שיוצא לו דרך חלונות, ואין כאן צידה, או צבי שהכניסו מן החוץ לביבר ונעל לפניו - אין זו צידה); וחכמים אומרים: צפור למגדל וצבי לגנה ולחצר ולביברין (צפור למגדל - היא צידתו, כאשר אמרת, אבל צבי - אין צריך עד שיכניסנו לבית, דאף לגינה ולחצר ולביבר הוי צידה) ' (ומתניתין, דקתני 'צדין מן הביברין ביום טוב' - רבנן היא, דאמרי משכנס לביבר הוא נצוד ועומד, וברייטא - רבי יהודה); אלא עופות אעופות קשיא (דהא כולהו מודו דאין צידתן אפילו לבית); וכי תימא 'הא נמי לא קשיא: הא בביבר מקורה (שיש לו גג) הא בביבר שאינו מקורה' - והא בית דכביבר מקורה דמי, ובין לרבי יהודה ובין לרבנן, 'צפור למגדל' - אין, לבית - לא!?

אמר רבה בר רב הונא: הכא (דקתני גבי שבת צפור למגדל ולא לבית) בצפור דרור עסקינן, שאינה מקבלת מרות, דתנא דבי רבי ישמעאל: 'למה נקרא שמה 'צפור דרור'? - שדורה בבית כבשדה (שיודעת להשמש בזויות הבית לכל צד, ולכן נקראת 'דרור' - על שם דירה, שדורה בכל מקום) '!

השתא דאית להכי (דעופות אעופות לא קשו אהדדי, ולא דחיקא לאוקומי מתניתא בפלוגתא דתנאי), חיה אחיה נמי לא קשיא (לא תוקמא כתנאי, אלא תרוייהו כרבנן): הא (מתניתין) בביבר קטן (וכן ההיא דשבת), הא (וברייטא דקתני אין צדין) בביבר גדול (ויש לה להשמש, ורבן שמעון בן גמליאל אף בביבר קטן פליג אס צריך לומר "הבא מצודה"; אי נמי: לאו לאפלוגי אתא, אלא לפרושי כדלקמן)!

היכי דמי 'ביבר קטן', היכי דמי 'ביבר גדול'?

אמר רב אשי: כל היכא דהייט אבתרה ומטי לה בחד שחיא (בפעם אחת שהוא שוחה עליו לתפשו אין לו להשמש ממנו) = 'ביבר קטן', ואידך = 'ביבר גדול';

אי נמי: כל היכא דאיכא עוקצי עוקצי (זויות) = 'ביבר גדול',

ואידך = 'ביבר קטן';

אי נמי: כל היכא דנפלי טולא דכתלי אהדדי (מרוב קטנו וקצרו) = 'ביבר קטן', ואידך = ביבר גדול.

תוספות ד"ה כל היכא דנפלי טולא מן הכתלים: ושיעור היה להם גובה בכתלים של ביברין.

רבי שמעון בן גמליאל אומר: לא כל הביברין שוין נזה הכלל: כל המחוסר צידה אסור, ושאינו מחוסר צידה מותר: אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבי שמעון בן גמליאל; אמר ליה אביי: 'הלכה' דפליגי (רבנן עליה, למימר: כל הביברין שוין – בתמיה: והא אוקימנא בביבר קטן משום דנצוד ועומד)? אמר ליה: ומאי נפקא לך מינה (אי אמינא 'הלכה', כל שכן דאי לא פליגי הלכתא היא)? אמר ליה: גמרא גמור זמורתא תהא (משל שוטים הוא, כמו: 'זבון חבין תגרא אקרי' (בבא מציעא מ,ב), כך 'גמרא גמור': אומר לתלמיד שוטה: למוד הן אמת הן שבוש, ויהא לך לזמר ושיר)?

זה הכלל: כל המחוסר צידה [אסור, ושאינו מחוסר צידה מותר]: היכי דמי 'מחוסר צידה'? אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל: כל שאומר "הבא מצודה ונצודנו" (כלומר: שצריך לבקש תחבולות לתפשו, והיינו שיעורא דביבר גדול דלעיל, ואידך ביבר קטן, ורב אשי שערינהו לעיל בחדא שיעורא, ורב יוסף בהאי שיעורא). אמר ליה אביי: והא אווזין ותרנגולין שאומרים "הבא מצודה ונצודנו" ותניא: 'הצד אווזין ותרנגולין ויוני הרדיסאות' (על שם מקומם, ויש אומרים: על שם הורדוס, והן הגדלים בביתם) – פטור?! אמר רבה בר רב הונא אמר שמואל: הללו באין לכלובן לערב, והללו אין באין לכלובן לערב; (כלובן – סל שמקנני בו, כמו כְּלוּב מְלֵא עוֹף כֵּן פְּתִיחָם מְלֵאִים (ירמיהו ה,כח); אווזין ותרנגולין באין לערב לכלוב, ונוח לתפוש שם, הלכך הרי הן כנצודין ועומדים, ומותר לצודן אפילו חוץ לכלובן). והרי יוני שובך ויוני עלייה דבאין לכלובן לערב, ותניא: 'הצד יוני שובך ויוני עלייה' (יוני הבר הן, ושטין ואוכלין בחוץ) וצפריים שקננו בטפחיין כבירות (כמין פכין נותנין בחומות הבירות והמגדלים, לקנן שם עופות הבר) – חייב?! אלא אמר רבה בר רב הונא אמר שמואל: הללו באין לכלובן לערב ומזונותן עליך (הלכך כבהמה הן, וחשיבי מזומן), והללו באין לכלובן לערב ואין מזונותן עליך. רב מרי אמר: הני עבידי לרבווי (יוני שובך עשוין להשמש ולברוח מפני בני אדם) והני לא עבידי לרבווי. כולהו נמי עבידי לרבווי? לכלובן קאמרינן דעבידי לרבווי (פורחין עד קינן, וצריך לעלות אחריהן, וגם שם נשמטין ממנו ויורדין).

משנה: מצודות חיה ועוף ודגים שעשאן מערב יום טוב – לא יטול מהן ביום טוב אלא אם כן יודע שנצודו מערב יום טוב; ומעשה בנכרי אחד שהביא דגים לרבן גמליאל, ואמר: "מותרין הן (בגמרא פריך: מעשה לסתור?), אלא שאין רצוני לקבל הימנו (שאני שונאו)".

גמרא: מעשה לסתור (בתמיה: וכי דרך המדברים לומר דבר ומביאין מעשה אחריו להכחיש דבור הראשון)? חסורי מחסרה והכי קתני: 'ספק מוכן – אסור' (כלומר: וזו שאמרנו לא יטול מהן מספק – דהיינו ספק מוכן וספק מוקצה ואסור – לאו דברי הכל היא, אלא פלוגתא דרבן גמליאל ורבי יהושע היא; לקמן בשמעתין מיתנין לה בברייתא), ורבן גמליאל מתייר; ומעשה נמי בנכרי אחד שהביא דגים לרבן גמליאל, ואמר "מותרין הן אלא שאין רצוני לקבל הימנו". אמר רב יהודה אמר שמואל: אין הלכה כרבן גמליאל; ואיכא דמתני לה (להא דשמואל דאסר ספק מוכן) אהא, דתניא: 'ספק מוכן: רבן גמליאל מתייר, ורבי יהושע אוסר'; אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבי יהושע; (מאן דמתני אמתניתין אמר: 'אין הלכה כרבן גמליאל', דלא שייך למימר 'הלכה כרבי יהושע' – משום דלא תני ליה לדברי יהושע במתניתין). ואיכא דמתני לה אהא, דתניא:

(ביצה כד, ב)

'שוחטין מן הנגריין כיום טוב' (שוחטין חיות מן ביברים לפי שנצודים ועומדים; ועל שם שעושין שם ניגרי מים וחריצין לשתות החיות שם - קרי להו 'נגרים'), **אבל לא מן הרשות ומן המכמורות** (מצא חיה במצודתו ספק נצוד היום ספק נצוד מאתמול); **רבי שמעון בן אלעזר אומר: בא ומצאן מקולקלין מערב יום טוב** (למקום שהיו פרוסים, והן באורך מיל או חצי מיל, וכשחיה נופלת בראשו אחד - מתוך שמתפרקת ומתנתקת לצאת - המצודות מתקלקלות כולן, וראשו השני נתק ממקום שנתקע, וסימן הוא לו שיש חיה בראש האחר) - **כידוע שמערב יום טוב נצודו, ומותרין; בא ומצאן מקולקלין כיום טוב** - **כידוע שכיום טוב נצודו** (על כרחך הכי משמע שודאי נתקלקלו ביום טוב, וכגון שבדקן משחשכה ולא היו מקולקלין ועכשיו מקולקלין, ולהכי פריך [להלן] 'הא גופה קשיא'), **ואסורין**;

הא גופה קשיא: אמרת 'בא ומצאן מקולקלין מערב יום טוב כידוע שמערב יום טוב נצודו'; טעמא דבא ומצאן מקולקלין, הא **ספיקא אסורין**; אימא סיפא 'בא ומצאן מקולקלין כיום טוב כידוע שכיום טוב נצודו', טעמא דבא ומצאן מקולקלין, הא **ספיקא מערב יום טוב נצודו ומותרין**!?

הכי קאמר: בא ומצאן מקולקלין מערב יום טוב - בידוע שמערב יום טוב נצודו, ומותרין, הא ספיקא נעשה כמי שנצודו ביום טוב ואסורין (וכולה חדא מילתא היא: בא ומצאן שנתקלקלו מערב יום טוב - בידוע שמערב יום טוב נצודו, ואם יש לחוש ולומר שנתקלקלו ביום טוב, כגון שלא בא ומצאן מאתמול מקולקלין - הרי הן כאילו ידוע שביום טוב נצודו).

אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבי שמעון בן אלעזר (דאמר ספק מוכן אסור, והיכא דבא ומצאן מקולקלין מאתמול יש לסמוך דנצודו מבעוד יום).

ואמר "מותרין הם [אלא שאין רצוני לקבל הימנו]": מותרין למאי?

רב אמר: מותרין לקבל (בטלטול: דכולי האי לא אחמור בספק מוכן דלתסרו בטלטול, אבל באכילה לא שרינהו רבן גמליאל); ולוי אמר: מותרין באכילה ("מותרין באכילה" קאמר רבן גמליאל). (ולאו דסבירא לרב ולוי כותיה, אלא מלתיה הוא דמפרשי.)

אמר רב: לעולם אל ימנע אדם עצמו מבית המדרש אפילו שעה אחת, דאנא ולוי הוינן קמיה דרבי כי אמרה להא שמעתא באורתא אמר מותרין באכילה בצפרא אמר מותרין לקבל; אנא דהואי בי מדרשא הדרי בי, לוי דלא הוה בי מדרשא לא הדר ביה.

מיתיבי: 'נכרי שהביא דורון לישראל - אפילו דגים המפולמין (לחים; אמ"י בלע"ז) ופירות בני יומן - מותרין' (והא על כרחך רבן גמליאל הוא, דמיקל); בשלמא למאן דאמר מותרין לקבל - שפיר (ואף על גב דלאו ספק הוא אלא ודאי מוקצה, איכא למימר דמתיר בטלטול; ולקמן פריך עלה: פירות בני יומן בטלטול מי שרי? נהי דמיקל רבן גמליאל בספק מוכן, בודאי שאינו מוכן מי מיקל?), אלא למאן דאמר מותרין באכילה, פירות בני יומן מי שרו באכילה?

ולטעמיה, פירות בני יומן מי שרו בטלטול? אלא בכוורי דאדימי (אדומים שלא נס ליחן ואדמומית שתחת לחייהו, שבדקין אותן שם) ופירי דכבישי בירקא עסקינן (כשלקטום - טמנום מיד בירק שלא יברח לחלוחו; כבישי = טמונין, כמו 'רישא בכבשא' (חולין דף צגב) והני ודאי מוכן ניהו, דניכרין שמערב יום טוב הן), ואמאי קרי להו 'בני יומן'? - שהן כעין בני יומן. (ואשמועינן דאף על גב דדמו לבני יומן - לא חיישינן למראית העין; ורבותי פירשו 'כוורי דאדימי' - מנותחין הן, כמו 'אדמויי אדמה' (עבודה זרה דף לחב); וקשיא לי: אם כן מאי למימרא?)

אמר רב פפא: הלכתא:

נכרי שהביא דורון לישראל ביום טוב, אם יש מאותו המין במחובר - **אסור** (אסורין משום מוקצה; ואפילו לרבי שמעון יש מוקצה בגרוגרות וצמוקים, ומחובר כגרוגרות וצמוקים דמי: מדלא לקטן מאתמול - אקצינהו מדעתיה, ולא תחלוק במחובר בין שלו בין של נכרי), **ולערב נמי אסורין בכדי שיעשו** (כדי שלא יהנה ממלאכת יום טוב), (והא דקאמר **זלעזב אסורין בכדי שיעשו**, הא לאחר כן מותרין - אפילו לערב ראשון נמי אף על גב דליל יום טוב שני הוא ממתין בכדי שיעשו, ומותרין ממה נפשך: אם הלילה חול הוא - הרי המתין בכדי שיעשו, ואם קדש הוא - נמצא שנלקטו בחול! כן דעתי נוטה, ויש לי ראיות הרבה: מההוא בר טביא דעירובין (דף לבט), ומביצה שנולדה בזה שמותרת בזה (לעיל דף דב); אלמא האחד חול הוא, וממה נפשך מותר; ולא זכיתי לשאול את פי רבינו יעקב בדבר זה, כי היו נוהגים בו היתר במקומינו, והיה לי דבר פשוט; ולאחר פטירתו של רבי - שמעתי את רבינו יצחק הלוי שהוא אוסר עד ליל מוצאי יום טוב שני, וכל אנשי עירו כמותו, וגם הלכות גדולות אוסרים כן, ודנתי לפניו ולא הועיל לי הדבר; וכל טעמא אינו אלא מדנקט 'בכדי שיעשו' - בלילה הראויה לעשיה קאמר; ואני אומר צריך להמתין בכדי שיעשו משום שמא היום היה קדש והלילה חול;

ותדע: מדלא קאמר 'לערב של שני אסורים בכדי שיעשו' - לערב הראשון קאמר!
ובתשובת רבינו גרשום מאור הגולה מצאתי כמותי; גם עתה בא אלי מכתב מגרמיי"ש שבא לשם אדם גדול זקן
ויושב בישיבה מן רומא, ושמו רבי קלונימוס, ובקי בכל הש"ס, והורה כן, ונחלק עליהן.)
ואם אין מאותו המין במחבר - תוך התחום מותר,

(ביצה כה, א)

חוץ לתחום אסור; והבא בשביל ישראל זה - מותר לישראל אחר.
(לא שמעתי טעם מקובל בדבר; דאי משום מוקצה - אמאי מותר לישראל אחר? ואי משום שנעשה בו איסור
בשבילו - אם כן לישראל אחר נמי אסור, דנכרי שהדליק את הנר בשבת - תנן (שבת פ"ט מ"ח; דף קכ"א) אם בשביל
ישראל אסור ולא חלקו בינו לחברו; ויש לומר דגבי איסור תחומין דרבנן לא אחמור כולי האי, ודיין אם
אסורו על זה. (טעם אחר נראה לי: מחוץ לתחום אסורין גזירה שמא ישלח בשבילו; והבא בשביל זה מותר
לאחר דליכא למגזר בה, שאינו מכירו.)

אמר רבה בר רב הונא אמר רב: הסוכר אמת המים מערב יום טוב
(סותמה שלא יכנסו בה דגים מבחוץ משתחשך, ואת אלה הכין והזמין על ידי מעשה זה), ולמחר

השכים ומצא בה דגים - מותרין.

אמר רב חסדא: מדברי רבינו נלמוד: חיה שקננה בפרדס (מקום המשתמר
ואין הולד יוצא, שאינו יכול לברוח, וקל לצודו) - אינה צריכה זמון (דהא הכא מפני שהיא
סתומה ואין יכולין לצאת קרי להו 'מוכנים'; ולקמיה פריך: דזמון גדול הוא זה: שעושה מעשה לשם הזמנה).
אמר רב נחמן: נפל חברין (רב חסדא) ברברכתא (נכנס ראשו למחלוקות גדולות
שירבו עליו בזאת; ולקמיה מסיים קושיא, אלא מפסקא מלתא באיכא דאמרי: דמחלפי רב חסדא בר רב
הונא)!

(מדברי רבינו - רב; דשלשתן: רב הונא ורב חסדא ורב נחמן דקרי ליה לרב חסדא 'חברין' - תלמידים של רב
הו.)

איכא דאמרי: אמר רבה בר רב הונא: מדברי רבינו נלמוד: חיה
שקננה בפרדס - אינה צריכה זמון.

אמר רב נחמן: נפל בר חברין (רב הונא - חבריה הוה, מתלמידיו של רב; ורבה בריה קרי
'בר חברין') ברברכתא; התם לא קא עביד מעשה, הכא קא עביד מעשה.
ולא בעיא זמון? והתניא: 'חיה שקננה בפרדס צריכה לזמן, וצפור
דרור (שזימנה מבעוד יום) צריך לקשור בכנפיה (להיות סימן לה) כדי שלא
תתחלף באמה, וזו עדות שהעידו מפי שמעיה ואבטליון?'
תירובתא.

ומי בעיא זמון? והתניא: 'אמר רבי שמעון בן אלעזר: מודים בית
שמאי ובית הלל על שהזמין בתוך הקן ומצא לפני הקן, שאסורין
(כדמתריצין לה בפרק קמא (דף י"ב); שהיו שני קנין וזימן את זה ולא זימן את זה, ולמחר בא ומצא במזומנת ולא
במקומן אלא בדף הבולט לפני הקן, ובחברתה לא מצא כלום, שאסורין: דחיישינן שמא מקן שאינה מזומנת באו
לכאן); כמה דברים אמורים (דבעינן זמון)? - ביוני שובך ויוני עליה
וצפרים שקננו כטפיחין וככירה, אבל אווזים ותרנגולים ויוני
הודסיות וחיה שקננה בפרדס - מותרין, ואין צריכין זמון,
וצפור דרור צריכה לקשור בכנפיה כדי שלא תתחלף באמה (צפור דרור קטנה
היא, והאם והבת שוות), והמקושרים (בכנפיהם; סימן הוא להם) והמנוענעין (מאתמול;
לשם זמון, והוא מכירן) בכורות וכבתים (ובכל מקום שאינו מחובר) וכשיחין
ובמערות - מותרין, ובאילנות אסורין שמא יעלה ויתלוש,
והמקושרין והמנוענעין (הנמצאים בכל מקום) בכל מקום אסורין משום
גזל (אף בחול - אסורין למוצאן, משום גזל: שהראשון שקשרן או נענען - קנאן בהגבהתם, שהפקר נקנה
בהגבהה)'.
אמר רב נחמן: לא קשיא, הא בה (בולד אינו צריך זמון, שאינה יכולה לברוח ודעתיה
עליה) הא באמה (אבל אמה שהיא גדולה צריכה זמון);
אמה בזמון סגי לה? צידה מעליותא בעיא?!

אלא אמר רב נחמן בר יצחק: אידי ואידי בדידה (בולד); הא בגנה
הסמוכה לעיר (בסמוכה לעיר ידע בה ודעתיה עלויה), הא בגנה שאינה סמוכה.

משנה:

בהמה מסוכנת (שהוא ירא שתמות, ואינו צריך לה, שכבר סעד סעודתו, אלא מחמת הפסדו הוא
שוחט) לא ישחוט, אלא אם כן (יודע ש) יש שהות ביום לאכול ממנה
כזית צלי.

רבי עקיבא אומר: אפילו כזית חי מבית טביחתה (שהוא מזומן ומופשט מעורר
ועומד);

שחטה בשדה - לא יביאנה כמוט ובמוטה (בשני בני אדם, משום דאוושא מלתא היא, ומזלזל ביום טוב), אבל מביא בידו אברים אברים.

גמרא:

אמר רמי בר אבא: הפשט ונתוח בעולה (פירש הכתוב בעולה, שהיא אכילת גבוה), והוא הדין לקצבים (והוא הדין יש ללמוד לקצבים באכילת הדיוט): מכאן למדה תורה דרך ארץ שלא יאכל אדם בשר קודם הפשט ונתוח. מאי קא משמע לן (דרך ארץ? או איסור, ולמימור דאסור לאכול ממנה עד שיתנחה שמא ימצא לה סימן טרפה בסתר, והחזיק לנו הבהמות בספק טרפות אף קודם שראה בהן טרפות)? : אילימא לאפוקי מדרב הונא, דאמר רב הונא: 'בהמה בחייה בחזקת איסור (אבר מן החי) עומדת (ונפקא מינה שאם אירע ספק בשחיטתה - נעמידנה על חזקתה ואסורה) עד שיודע לך במה נשחטה (עד שיודע לך ברור שנשחטה כראוי); נשחטה (כראוי - הרי היא) בחזקת היתר עומדת עד שיודע לך במה נטרפה (דסתם בהמות אינן טרפות, ואם נמצא בה נקב בריאה או בבני מעים ויש לתלותו לאחר שחיטה ולהכשיר, ובקודם שחיטה ולאסור - העמידנה על חזקתה שהיתה בה קודם שנמצא בה ספק זה, ומותרת עד שיודע לך אמת שהיא טרפה) ? והאנן תנן מתניתין כדרב הונא, דתנן: 'לבי עקיבא אומר: אפילו כזית חי מכית טביחתה' מאי לאו מבית טביחתה ממש (קודם הפשט)? לא, ממקום שטובחת אכילתה (מבני מעיה, שהמאכל מתחתך ומתעכל שם); והא תני רבי חייא 'מקום טביחתה ממש' ? אלא רמי בר אבא -

(ביצה כה, ב)

אורח ארעא קא משמע לן (ולא משום איסור טרפה), כדתניא (מצינו אף תנאים שמלמדים הלכות דרך ארץ: שלא יראה אדם עצמו על הבריות כרעבתן - אף זה הממהר לאכול קודם הפשט נראה כרעבתן): 'לא יאכל אדם שום ובצל (ציבול"ה) מדאשו אלא מעליו (מצד העליון), ואם אכל הרי זה רעבתן; כיוצא בו: לא ישתה אדם כוסו כבת אחת, ואם שתה הרי זה גרגרן'. תנו רבנן: 'השותה כוסו כבת אחת הרי זה גרגרן; שנים - דרך ארץ; שלשה - מגסי הרוח';

ואמר רמי בר אבא: חצובא (עשב ששרשיו נוקבין ויורדין בעומק ואין מתפשט לצדדין כלל, ונוטעין אותו בין גבולי שדות, ובו תיחם יהושע לישראל את הארץ) מקטע רגליהו דרשיעיא (מקטע רגלי הרשעים ליום הדין, שגוף לין וחומסים ומשיגין גבול ואין למדין ממנו); נטיעה (נטיעת ערלה שאמרה תורה להמתין שלש שנים מלאכול פירות) מקטע רגליהו דקצביא ודבועלי נדות (מקטע רגלי הקצבים הממהרין לאכול קודם הפשט ונתוח, ופעמים שנמצאת טרפה; וכן דבועלי נדות שממהרין ואינם יכולין להמתין עד שתטבול); תורמוסא (מין קטנית עגול, כמין עדשה, ורחב כמעה קטנה, והוא מר מאוד עד ששולקין אותו שבע פעמים ונעשה מתוק וטוב עד שיאכל למטעמים בקנוח סעודה) מקטע רגליהו דשנאיהו של ישראל, שנאמר (שופטים י, 1) וַיִּסְפוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי ה' וַיַּעֲבְדוּ אֶת הַבְּעָלִים וְאֶת הָעִשְׁתֹּרוֹת וְאֶת אֱלֹהֵי אֲרָם וְאֶת אֱלֹהֵי צִידוֹן וְאֶת אֱלֹהֵי מוֹאָב וְאֶת אֱלֹהֵי בְנֵי עַמּוֹן וְאֶת אֱלֹהֵי פְלִשְׁתִּים וַיַּעֲזְבוּ אֶת ה' וְלֹא עֲבָדוּהוּ (דכתיבי שבעה עבודה זרה בהאי קרא, ולבסוף וַיַּעֲזְבוּ אֶת ה'); ממשמע שנאמר וַיַּעֲזְבוּ אֶת ה' איני יודע שלא עבדוהו, ומה תלמוד לומר וְלֹא עֲבָדוּהוּ (לשון קבלה הוא, שהוא קובל עליהם: הקדיחוני והקניטוני שבע פעמים כבשול התורמוס ואחרי כל זאת לא נחשבתי בעיניהם)? - אמר רבי אלעזר: אמר הקב"ה: אפילו כתורמוס הזה ששולקין אותו שבע פעמים ואוכלין אותו בקנוח סעודה - לא עשאוני בני (התורמוס הזה, לאחר שהטריח את בעליו שבע פעמים - הוא חוזר למוטב, והן הטריחו את בוראן להביא עליהן פורעניות ולהכעיסו בשבעת אלה ולא חזרו בהן).

תנא משמיה דרבי מאיר: 'מפני מה נתנה תורה לישראל? - מפני שהן עזין (ונתנה להם תורה שיעסקו בה והיא מתשת כחם ומכנעת לבם)'; תנא דבי רבי ישמעאל (ספרי וזאת הברכה פסקא שמגן): ' (דברים לג, ב) [ויאמר ה' מסיני בָּא וְזָרַח מִשְׁעִיר לְמוֹ הוֹפִיעַ מִהָרָאן וְאֶתָּה מִרְבֶּבֶת קָדֵשׁ] מִיָּמִינוּ אֲשֶׁת אִשׁ דֵּת לָמוֹ (מימינו נתן להם התורה מפני שאש דת למו, והרבה מקראות חסרים כזה): אמר הקב"ה: ראויין הללו שתנתן להם דת אש; איכא דאמרי: 'דתיהם (מנהגם) של אלו - אש (שהם עדים כאש): שאלמלא נתנה תורה לישראל - אין כל אומה ולשון יכולין לעמוד בפניהם'; והיינו דאמר רבי שמעון בן לקיש: שלשה עזין (קשים להנצח אנדרי"ש בלע"ז) הן: ישראל באומות, כלב בחיות, תרנגול בעופות; ויש

אומרים אף עז בבהמה דקה, ויש אומרים אף צלף באילנות (לא ידעתי מהו עזות שלו).

שחטה בשדה לא יביאנה במוט:

תנו רבנן: 'אין הסומא יוצא במקלו' (דהוי דרך חול, ואיכא זלזולא דיום טוב), ולא הרועה בתומילו, ואין יוצאין בכסא (שטוענין אותם בני אדם, והם יושבים בקתדרא) - אחד האיש ואחד האשה;
איני! והא שלח רבי יעקב בר אידי: זקן אחד היה בשכונתינו, והיה יוצא בגלודקי (פליידסטו"ל כסא מתקפל) שלו, ובאו ושאלו את רבי יהושע בן לוי, ואמר: אם רבים צריכין לו (לבית המדרש לדרשה) - מותר (להוציאו בו מביתו לבית המדרש),
וסמכו רבותינו על דברי אחי שקיא, דאמר: אנא אפיקתיה לרב הונא (בכסא) מהיני לשיילי ומשילי להיני (מקומות סמוכין ואין תחום שבת ביניהם),

ואמר רב נחמן בר יצחק: אנא אפיקתיה למר שמואל משמשא לטולא ומטולא לשמשא!
התם כדאמר טעמא: אם היו רבים צריכין לו - מותר.
אמר ליה רב נחמן לחמא בר אדא (כך שמו) שליח ציון (רגיל היה לעלות לירושלים): כי סלקת להתם - אקיף וזיל אסולמא דצור (הרבה בשבילי את הדרך להקיף ההר ולך דרך סולם מעלות הר של צור, ששם יושב רבי יעקב בר אידי), וזיל לגבי דרבי יעקב בר אידי, ובעי מיניה: כסא, מה אתון ביה (מה אתם אומרים בו)?

אדאזל להתם - נח נפשיה דרבי יעקב בר אידי; כי סליק (כלומר: כי מטא לארץ ישראל, ולאחר שעבר את צור) - אשכחיה לרבי זריקא, אמר ליה: כסא מה אתון ביה?
אמר ליה: הכי אמר רבי אמי: ובלבד שלא יכתף.

מאי 'ובלבד שלא יכתף'?
אמר רב יוסף בריה דרבא: באלונקי (שנביאיל"ש בלע"ז: שנותן זרועו על כתף חבירו וחבירו על כתפו, וְהָא בַכְּסָא יושב על זרועותם, דמתחזי דרך חול ופרהסיא, ולהוליך למקום רחוק טפי משנושאין בין ידיהן בכסאו).

איני! והא רב נחמן שרא לה לילתא (שם אשתו של רב נחמן) למיפק אאלונקי!
שאני ילתא, דבעיתא (ליפול).

אמימר ומר זוטרא מכתפי להו (בבית המדרש עד מקומם) בשבתא דרגלא (שדורשין) משום ביעתותא (גירסת רש"י: משום בעתותא דצבורא: שהיו נבעתים מן הצבור העומדים על רגליהם מפניהם והיו יראים ליפול), ואמרי לה משום דוחקא דצבורא (שעומדים על רגליהן, וטורח צבור הוא, הלכך מכתפי להו עבדיהם ותלמידיהם ומוליכין אותן מהר למקומן).

משנה:

בכור (בכור בזמן הזה אין נשחט בלא מום מפני שקדשים הוא, דמאליו הוא קדוש, והשוחטו כשהוא תם - הוי שוחט קדשים בחוץ וענוש כרת) שנפל לבור (וירא פן ימות שם):
רבי יהודה אומר: ירד מומחה (בקי במומין להבחין בין מום קבוע למום עובר) ויראה:

(ביצה כו, א)

המשך המשנה

אם יש בו מום - יעלה וישחוט, ואם לאו - לא ישחוט (על כרחך, רבי יהודה מוקצה אית ליה, ובמום הנופל בו ביום טוב לא שרי: דלאו דעתיה עלויה מאתמול, והכי קאמר: בכור בעל מום שלא הראהו לחכם מבעוד יום להתירו, ונפל לבור ביום טוב - ירד מומחה ויראה מום שהיה בו אתמול: אם מום קבוע הוא - יעלה וישחוט משום דמוקצה ליכא, דמאתמול דעתיה עלויה);
רבי שמעון אומר: כל שאין מומו ניכר מבעוד יום - אין זה מן המוכן (לאו משום מוקצה אסר ליה, דהא לית ליה מוקצה! אלא לפי שמתירו ביום טוב נראה כמתקנו, דהוה ליה כדן דין, דגזור ביה משום שבות, והכי קאמר: אין התרתו היתר, ואינו מוכן להכשר).

גמרא:

במאי קא מפלג'י? אי נימא ברואין מומין קמפלג'י: דרבי יהודה סבר רואין מומין ביום טוב, ורבי שמעון סבר אין רואין מומין ביום טוב (דהא דאי משום מוקצה לא הוי טעמייהו, דאפכא שמעינן להו! אלא משום ראיית מום: דרבי שמעון סבר אין רואין, כיון דהוה ליה כיושב ודן דין) - ולפלגו ברואין מומין דעלמא (בלא נפל לבור)?

בכור שנפל לבור אצטריכא ליה: סלקא דעתא אמינא משום צער בעלי חיים לערים (לומר "ודאי ימצא בו מום") ולסקיה, כרבי יהושע (דאמר בפרק 'משילין' (לקמן דף לז, א) 'אותו ואת בנו שנפלו לבור... מעלה את הראשון על מנת לשחוט ואינו שוחט, וחוזר ומעלה את השני; רצה זה שוחט רצה זה שוחט') - קא משמע לן; אי הכי (דנפילת בור דנקט לאשמועינן דלא יעלהו נקט ליה), 'לא ישחוט':? (ואם לאו) לא יעלה וישחוט' מבעי ליה (דהא עיקר משום העלאה נקט לה ושחיטה פשיטא לן)!? לא, צריכא דעבר ואסקיה (ומשמעותא דלא לסקיה מרישא שמע מינה, דקתני 'יד המומחה ידלא' ולא קתני 'יעלהו ויראה'); סלקא דעתא אמינא לשחטיה - קא משמע לן (והדר אשמועינן אחריתי: דאי עבר ואסקיה ולא מצא בו מום - לא ישחוט).

'לשחטיה'? הא תם הוא?! לא, צריכא דנפל ביה מומא (השתא, והכי קאמר: אם יש בו מום הקבוע מערב יום טוב - יעלה וישחוט, ואם לאו - דלא היה מערב יום טוב אלא היום - אפילו עבר והעלהו לא ישחוט); והא מוקצה הוא (אי מאתמול לא הוה ביה מום כלל - פשיטא דלא ישחוט, דהא אשמועינן רבי יהודה בכמה דוכתי דאית ליה מוקצה)?

אלא דנפל ביה מום עובר מערב יום טוב, והשתא הוה ליה מום קבוע; מהו דתימא דדעתיה עלויה ונשחטיה? - קא משמע לן (דאי לא הוה קבוע מערב יום טוב - לא ישחוט, משום דמוקצה מחמת איסור הוה; אי נמי משום דעבר ואסקיה).

תנו רבנן: 'בכור תם שנפל לבור' (דלית להו מוקצה להנך תנאי בבכור: דכל שעתא דעתייה עליה שמא יפול בו מום); רבי יהודה הנשיא (הוא 'רבי' ולא היינו 'רבי יהודה' דמתניתין, דסתם רבי יהודה הוא רבי יהודה בר אלעאי) אומר: 'יד המומחה ויראה' (ולא לערים ולסקיה); 'אם יש בו מום' (אפילו נפל בו היום) - יעלה וישחוט (דלית ליה מוקצה בבכור), 'ואם לאו' (ועבר ואסקיה) 'לא ישחוט' (אפילו נפל בו מום לאחר העלאה, וקנסא הוא משום דעבר ואסקיה; אי נמי לא ישחוט = לא יעלה בהערמת שחיטה קאמר, ד'לא ישחוט' לא אצטריך: דהא תם הוא! ומתניתין, דלא שנינן הכי - משום דמתניתין לא מצינן לאוקומה בתם, משום דרבי יהודה מוקצה אית ליה, ולא מצי למימר 'אם יש בו מום שנפל בו ביום טוב יעלה וישחוט'; וכיון דעל כרחך בבעל מום תוקמה - לא אצטריך לשנויי סיפא בשנויא דחיקא ולמימר ד'לא ישחוט' - לא יעלה קאמר, דהא מצי לשנויא שפיר כדשנינן: דאשמועינן 'ואם לאו' = דלא היה קבוע מבעוד יום, דאפילו עבר ואסקיה - לא ישחוט ואף על גב דאתעביד ליה מום קבוע השתא);

(לשון אחר: לא גרס בברייתא 'בכור תם' אלא כי מתניתין גרסינן בברייתא: 'בכור שנפל לבור' ומתוקמא הכי: בכור שנפל לבור, רבי יהודה הנשיא אומר: יד מומחה ויראה דלא נערים ונסקיה מעיקרא אם יש בו מום - אם ימצא בו מום הידוע שהיום לא נעשה - יעלה וישחוט, ואם לאו אלא נפל בו מום היום - אפילו העלהו לא ישחוט; ולרבי יהודה הנשיא ליכא למפרך כדפרכינן לעיל 'פשיטא דלא ישחוט דהא מוקצה הוא', דאלו לדידיה אצטריך, דהשתא הוא דאשמועינן דאית ליה מוקצה);

אמר לו רבי שמעון בן מנסיא: הרי אמרו (רבותינו דורות שלפנינו) 'אין רואין מומין ביום טוב' (דרבי שמעון בן יוחי - מדורות שלפניהם היה, ורבי תלמידו היה, כדאמר במסכת עירובין (דף צא, א) ובמסכת שבת (דף קמב, א) 'אמר רבי: כשהיינו לומדים תורה אצל רבי שמעון בתקוע - היינו מעלין לו שמן כו' וקאמר ליה רבי שמעון בן מנסיא לרבי: הרי נחלקו בה דורות שלפנינו, ונחיל לחומרא); (רבי שמעון בן מנסיא מפרש מלתיה דרב שמעון בן יוחי, והכי קאמר: הרי אמר רבי שמעון בן יוחי: אין רואין מומין); כיצד? - נולד בו מום מערב יום טוב אין מבקרין אותו ביום טוב (לכתחלה: אבל אם עבר ובקרו - שוחטו, שהרי אינו מתקן כל כך, שקרוב היה בין השמשות להיות מתוקן, שלא היה מחוסר אלא ראיית חכם); נולד בו מום

(ביצה כו, ב)

ביום טוב, רבי שמעון אומר (היה רבי שמעון בן יוחי אומר): 'אין זה מן המוכן' (ואפילו עבר ובקרו - לא ישחוט, שהוא כמתקנו לגמרי), 'ושוין' (אבל בזו היו מודים [ה] חולקים שלפנינו, רבי יהודה ורבי שמעון); שאם נולד (היום) הוא ומומו עמו - שזה מן המוכן (שאין בזה משום תקון ומשום דין: שלא היתה בו חזקת איסור מעולם, וכדמוקי לה לקמן, כגון דיתבי דיני התם).

דרש רבה בר רב הונא: נולד הוא ומומו עמו - מבקרין אותו ביום טוב לכתחלה.

אמר ליה רב נחמן: אבא תני (על אביו קאמר) 'אם עבר ובקרו - מבוקר (ושוחטו לכתחלה)' ואת אמרת 'מבקרין אותו לכתחלה'?

אמר אביי: כותיה דרבה בר רב הונא מסתברא (דלכתחלה שרי), מדקתני תלתא בבי (בברייתא דלעיל בדברי שמעון בן מנסיא): 1. 'נולד בו מום מערב יום טוב אין מבקרין אותו כיום טוב' - לכתחלה הוא דלא (אין מבקרין - לכתחלה משמע), הא דיעבד שפיר דמי; 2. 'נולד בו מום כיום טוב, רבי שמעון אומר אין זה מן המוכן' דאפילו דיעבד נמי לא (אין זה מן המוכן משמע אפילו דיעבד אינה הכנה; ועוד: מדפלגיהו לתרי בבי), והדר תני 3. 'ושוין שאם נולד ומומו עמו שזה מן המוכן' דאפילו לכתחלה נמי (דמוכן לבקר, דאי בדיעבד קאמר, ומאי 'מוכן' - מוכן לשוחטו קאמר, אמאי פלגיהו לתלתא בבי? לתנייה להך סיפא בהדי רישא, ולערבינהו ולתנינהו הכי: 'נולד בו מום מערב יום טוב, או שנולד הוא ומומו עמו - אין מבקרין אותו ביום טוב' דלהוי משמע לכתחלה הוא דלא, הא דיעבד שפיר דמי)!

והא כי אתא רב אושעיא, אתא ואייתי מתניתא בידיה: 'כין שנולד בו מום מערב יום טוב, וכין שנולד בו מום כיום טוב - חכמים אומרים: אין זה מן המוכן' (אפילו דיעבד; והא - רבי שמעון היא דשמעינן ליה אין רואין מומין, וכיון דבהנך תרתי ערב ותני להו - איכא למימר דנולד הוא ומומו עמו דשרי - דיעבד קאמר, כרב נחמן) ! (וקשיא לאביי דסייעיה לרבה בר רב הונא מהך) ?

ואלא קשיא הך (דלעיל דמסייעא ליה לרבה, ואהי מינייהו סמכין) ?

ההיא (דלעיל) - אדא בר אוכמי היא, דמשבש ותני (חכם אחד שהיו מכירין בו שהיה גורם משניות ומשכח ומשבשן) !

אמר רב נחמן בר יצחק: מתניתין נמי דייקא (כי הך דאייתי רב אושעיא), דקתני: 'רבי שמעון אומר: כל שאין מומו ניכר מערב יום טוב אין זה מן המוכן'; מאי 'אין מומו ניכר'? אילימא שאין מומו ניכר כלל (שלא היה בו מאתמול שום מום) - פשיטא, צריכא למימר (בתמיה: וכי צריך היה רבי שמעון לומר לרבי יהודה בן מחלוקתו כן? והלא רבי יהודה אית ליה מוקצה, ונהי דרואין מומין סבירא ליה האי, מיהא אסור דמוקצה הוא) ? אלא דלא אתחזי לחכם מערב יום טוב אם מום קבוע אם מום עובר; קתני מיהת 'אין זה מן המוכן' (אפילו דיעבד) ! (ומהשתא על כרחיך 'ושוין שאם נולד הוא ומומו עמו שזה מן המוכן' - בדיעבד קאמר) !

שמע מינה.

בעי מיניה הלל מרבא: יש מוקצה לחצי שבת או אין מוקצה לחצי שבת (אם הוקצה בחציו - מי הוי מוקצה לכולי שבת אם לא) ?

היכי דמי (מכדי סתם מוקצה היינו גרוגרות וצמוקין שמעלה אותן על מנת ליבשן ומקצה אותן לכך, ומשמתחילין ליבש אין ראוי לאכילה עד שייבשו לגמרי, והא 'חצי שבת' דקא אמרת - היכי מספקא לך) :

אי דאחזי בין השמשות (שנגמרה מלאכתן בין השמשות) - אחזי (ואין כאן אפילו חצי שבת בהקצאה כלל), אי דלא אחזי (בין השמשות) - לא אחזי (ודאי אסורין: דאין כאן הכנה מבעוד יום; ומאן דאית ליה מוקצה והכנה - מבעוד יום בעי, כדכתיב ביום הששי: וְהָכֵנּוּ אֶת אֲשֶׁר יִבְיָאוּ (שמות טז, ה) ! ?

לא, צריכא דאחזי (בין השמשות) והדר אדחי (בשבת, שנפלה עליהן גשמים ותפוחו) והדר אחזי (ששזפתן השמש) - מאי (וקא מיבעיא לן: הך שעתא דאתקצו - מי אסרה להו כולי יומא או לא) ?

אמר ליה: יש מוקצה.

איתיביה: 'ושוין שאם נולד ומומו עמו שזה מן המוכן' - ואמאי? נימא האי בכור מעיקרא (בין השמשות) הוה חזי אגב אמיה (לשחוט את אמו והוא נאכל בין תם בין בעל מום, לפי שאין בכור קדוש אלא בלידתו דכתיב אֲשֶׁר יֵלֵד בְּבִקְרָךְ וּבְצִאֲנֶךָ תִּקְדֹּשׁ לַיהוָה (דברים טו, ט)), אתיליד ליה - אדחי ליה (שהיה בחזקת בכור תם, ואסור עד שיראה מומו), אחזייה לחכם - אשתרי ליה !

אמר אביי, ואיתימא רב ספרא: כגון דיתבי דייני התם (כשנולד, וכפוטרו את הרחם - ראו את מומו: דלא הוקצה כלל). [ולא יהא דבר זה מוזר בעיניך: שהרי יודעים איזו בהמה מבכירה, ומטילין מום בולד בעודו ברחם, וכאשר מתחילה ההמלטה - אפשר לקרוא לחכם שיתיר מיד !]

איכא דאמרי אמר ליה: אין מוקצה לחצי שבת;

לימא מסייע ליה: 'ושוין שאם נולד ומומו עמו שזה מן המוכן', והא בכור מעיקרא הוה חזי אגב אמיה; אתיליד ליה - אדחי ליה; אחזייה לחכם - אשתרי ליה !

אמר אביי ואיתימא רב ספרא: כגון דיתבי דייני התם.

תא שמע: 'היה אוכל כענבים והותיר' ('והותיר' רבותא נקט: דלא תימא 'כיון דאוכל והולך לא ליבעי הזמנה'; וכן מפרש בפרק שלישי דשבת, ב'כירה שהסיקה' (דף מה, א)), והעלן לגג לעשות מהן צמוקין, כתאנים והותיר והעלן לגג לעשות מהן גרוגרות (ענבים יבשין קרוין צמוקים, ותאנים שנתיבשו קרוין גרוגרות) - לא יאכל מהן עד שיזמין מבעוד יום; וכן אתה מוצא באפרסקין (פרשקי"ש בלע"ז)

ובחבושין (קרוינ"ץ) **ובשאר כל מיני פירות**; **היכי דמי?** **אי דחזו** (בין השמשות) - **למה ליה הזמנה** (הא ודאי כיון דחזא בהו דיבשו - דעתיה עלוייהו, שהרי לא הוקצו אלא ליבשו) **? אי דלא חזו - כי אזמין להו מאי הוי** (הא לא חזי לאכילה, ולא מהניא להו הזמנה: דהוה ליה כמזמין עצים ואבנים לאכילה, דאין בריה אוכלתן) **? וכי תימא דלא ידע אי חזו אי לא חזו** (וכי תימא הך הזמנה דקתני, כגון דטורח הוא לו לעלות אליהן ולראות אם יבשו אם לאו, ואינו יודע אם ראויין אם לא ראויין, ומכין בהזמנה ואומר "הריני אוכל מהן למחר אם ראויין הן" ואשמעינן אי לאו דאזמינהו מאתמול - כיון דלא הוה ידע שהן ראויין - לא הוה אמרינן 'דעתיה עלוייהו' ואסורים לאכול אפילו מצאן ראויין), **והאמר רב כהנא: מוקצה** (של גרוגרות וצמוקין) **שיבש** (מבעוד יום) **ואין הבעלים מכירין בו** (אין הבעלים יודעים שיבש: שלא בדקוהו מבעוד יום, ולמחר מצאוהו שיבש היה מאתמול) - **מותר** (דכי אסקיה מעיקרא לא אקצייה אלא ליבש והרי יבש והוכן מבעוד יום! כך פירש רב אחאי בשאלתות שלו [פרשת בשלח ט"ס מז])! **אלא לאו דחזו ואדחו והדר אחזו** (על כרחך לא מתקמא הך הזמנה אי לאו להכי: דאזמין להו דאם ידחו למחר ויתקנו לבו ביום - יאכל מהן)! **ואי אמרת 'אין מוקצה', למה להו הזמנה?**

אלא מאי, יש מוקצה? **כי אזמין להו מאי הוי** (הזמנה דקודם הקצאה מאי מהניא? בלאו הזמנה נמי מוכנין ועומדין הן, והאיסור בא אחרי כן) **?** **לא, צריכא דאחזו ולא אחזו** (בהכי עסקינן שיבשו ולא כל צרכן): **דאיכא אינשי דאכלי ואיכא אינשי דלא אכלי** (ואצטריך ליה לגלויי דעתיה אי אכיל אי לא אכיל); **אזמין - גלי דעתיה, לא אזמין - לא גלי דעתיה**. **אמר רבי זירא: תא שמע מפולין ועדשים** (שאנו מבשלין ביום טוב), **דהא פולין ועדשים: מעיקרא** (בין השמשות) **- חזו לכוס** (חייך; כל דבר הנאכל חי - קרי אכילתו כוסס); **שדינהו בקדרה - אדחו להו** (כל זמן שרותחין),

(ביצה כז, א)

גמר בשוליהו - חזו להו (אשתרו ולא אמרינן שעה אחת היו מוקצות וידחו)! **אמר ליה אביי: ולטעמין** (דמשוית להו לרתיחתן תורת מוקצה וילפת מינה דאין מוקצה לחצי שבת), **תקשי לך קדרות דעלמא, דהא סתם קדרות דעלמא בין השמשות רותחות הן, ולאורתא אכלינן מינייהו** (תקשי לך מהשתא דלא תוכל לתרץ היאך אנו אוכלים שום קדרות בלילי שבתות: דעל כרחך המוקצה לבין השמשות מוקצה לכולי יומא, והרי בין השמשות כל הקדרות מסולקות מרותחות מן הכירה ואכלינן מנייהו לאורתא)! **אלא גמרו בידי אדם לא קא מבעיא לן** (דכיון דבידו לתקנו בו ביום - לא מקצה ליה מדעתיה מפני דחיותו; הלכך פולין ועדשים אינם ראוייה לכאן, ומהאי טעמא נמי שרינן קדרות של בין השמשות), **כי קא מבעיא לן גמרו בידי שמים** (על ידי חמה: דכיון שאין בידו לתקנו - מסח דעתיה מניה).

רבי יהודה נשיאה הוה ליה ההוא בוכרא (והיו לו בביתו כהנים סמוכין על שלחנו ואוכלין בכורות); **שדריה לקמיה דרבי אמי, סבר דלא למחזייה, אמר ליה רבי זריקא ואיתימא רבי ירמיה: רבי יהודה ורבי שמעון - הלכה כרבי יהודה** (הכי כילינן להו בעירובין (דף מ.ב.))! **הדר שדריה לקמיה דרבי יצחק נפחא, סבר דלא למחזייה, אמר ליה רבי ירמיה ואיתימא רבי זריקא: רבי יהודה ורבי שמעון הלכה כרבי יהודה!** **אמר ליה רבי אבא: מאי טעמא לא שבקתינהו לרבנן למעבד עובדא כרבי שמעון?**

אמר ליה (לרבי אבא): ואת, מה בידך (דשבקת לרבי יהודה ובעית למעבד כרבי שמעון)? **ממי שמעת דהלכה כרבי שמעון בזו?** **אמר ליה: הכי אמר רבי זירא: הלכה כרבי שמעון!**

אמר מאן דהוא (אחד מן התלמידים, מי שהוא, ולא נודע שמו): **אזכי ואסק להתם** (יהי רצון שאזכה לעלות לארץ ישראל [לפי רש"י ה'מאן דהו' היה בבבל] למקום שרבי זירא שם, דהוא מרה דשמעתא, דאמרי משמיה 'הלכה כרבי שמעון') **ואגמרה לשמעתיא מפומיה דמרה! כי סליק להתם - אשכחיה לרבי זירא, אמר ליה: אמר מר הלכה כרבי שמעון?**

אמר ליה: לא, אנא מסתברא אמרי (כן אמרתי: דמסתברא כרבי שמעון, אבל לא שמעתי שהוקבעה הלכה למעשה כמותו): **מדקתני במתניתין [ביצה פ"ג מ"ד] 'לבי שמעון אומר: כל שאין מומו ניכר מבעוד יום אין זה מן המוכן', וקתני לה כברייתא בלשון 'חכמים'** (דקתני לעיל: **אתא ואייתי מתניתא בידיה: 'בין שנולד בו מום מערב יום טוב, בין שנולד בו מום ביום טוב - חכמים אומרים כו', ורבי שמעון הוא דקאמר הכי, וקרי ליה 'חכמים'**) - **שמע מינה מסתברא כוותיה**. **מאי הוי עלה?**

אמר רב יוסף: תא שמע, דתליא באשלי רברבי (בחבלים גדולים וגסים שקשין לינתק, כלומר חכמים גדולים אמרו ואין נוחין לבטל דבריהם), דאמר רבי שמעון בן פזי אמר רבי יהושע בן לוי אמר רבי יוסי בן שאול אמר רבי משום קהלא קדישא דבירושלים: 'רבי שמעון (בן מנסיא) וחביריו (אותן שאמר עליהן "הרי אמרו אין רואין מומין ביום טוב") אמרו: הלכה כרבי מאיר'; (השתא משמע שמעידין קהלא קדישא על רבי שמעון בן מנסיא שאומר עוד דבר זה, ומפרש רב יוסף: 'אמרו' (בתמיה: וכי אפשר שקהלא קדישא אומרים דבר זה על רבי שמעון בן מנסיא וחביריו אמרו 'הלכה כרבי מאיר' ועבדינן כותייהו)? והא אינהו (קהלא קדישא דאמרו רבי להא שמעתא משמיהו, קדימי ו) קשישי מניה (מרבי שמעון בן מנסיא) טובא (דהא רבי שמעון בן מנסיא בימי רבי ובניו היה, כדתנן באבות [פ"ו מ"ח] אמר רבי שמעון בן מנסיא: אלו שבע מדות שמו חכמים בתלמידים כלן נתקיימו בדבי ובבניו, ולעיל נמי אפלוג בהדיה, והיכי אמרו ההוא קהלא קדישא הלכה משמיה דרבי שמעון בן מנסיא, דקתני דבי שמעון וחביריו אמרו הלכה כרבי מאיר)?!

אלא (הכי אמור קהלא קדישא: (רבי שמעון בן מנסיא וחביריו, שאמרו 'אין רואין מומין' -) בשיטת רבי מאיר אמרו (וכן אפשר שהזקנים נתנו דעתם על דברי הבחורים, ואמרו: דברי פלוני נותין אחר דברי רבי פלוני שהיה לפניו), דתנן [בכורות פ"ד מ"ג]: 'השוחט את הבכור (קודם שהתירו חכם) ואחר כך הראה את מומו (לחכם): רבי יהודה מתיר ורבי מאיר אומר: הואיל ונשחט שלא על פי מומחה - אסור' אלמא קסבר רבי מאיר: ראיית בכור לאו כראיית טרפה (ראיית בכור אינה קלה כראיית טרפה, דאחשבה דבן, וכל עצמה של התרת בכור תלויה בה: שאף שחיתתו אסורה קודם שיראנו, ואינו דומה לראיית טרפה שהתירו לבדקה אחר שחיתתה): ראיית בכור מחיים, ראיית טרפה לאחר שחיתתה, וממנה למדו רבי שמעון בן מנסיא וחביריו ואמרו): ראיית טרפה אפילו ביום טוב, ראיית בכור מערב יום טוב (כיון דחשיבא כולי האי - הוה ליה כמתקן וכדן דין, ואסור לראותו ביום טוב ואף על פי שהטרפה נבדקת ביום טוב, והיינו דתליא באשלי דברבי' שאמרו קהלא קדישא: דהא דרבי שמעון כרבי מאיר אזלא, וקמו להו רבי שמעון בן יוחי ורבי מאיר בחדא שיטתא, והוה ליה רבי יהודה יחיד, ואין דבריו של אחד במקום שנים).

אמר ליה אביי (לרב יוסף): אטו התם (ההיא דרבי מאיר דבכור) ברואין מומין (לאחר שחיתתה) פליגי (ומשום טעמא דחשיבותא אמרה רבי מאיר למלתיה)? בקנסא פליגי (והא קנסא קניס, כדמפרש ואזיל, ואלו אדם אחר שחטו וכסבור שהוא נותר מפי מומחה - אפילו רבי מאיר מודה דרואין), דאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: בדוקין שבעין (טייל"א, כמו הנטף כדק' שמים (ישעיה מ"ב): אם מום זה דוק שבעין) - כולי עלמא לא פליגי דאסור (אפילו רבי יהודה מודה דאסור), משום דמשתנין (מפני שמשנתנה לאחר המיתה; ויש דוק שנראה לאחר שחיתתה מום קבוע, שאילו ראהו לפני שחיתתה - היה נראה עובר); כי פליגי במומין שבגוף (כגון נקצצה אזנו, נשברה ידו, דלא נשתנה בשביל השחיתתה): רבי מאיר סבר גזרינן מומין שבגוף אטו מומין שבעין, ורבי יהודה סבר לא גזרינן.

אמר רב נחמן בר יצחק: מתניתין (דבכורות) נמי דיקא (דמשום גזרה קאסר ליה וקנסא קניס כדי שלא ירגיל עוד), דקתני 'רבי מאיר אומר: הואיל ונשחט שלא על פי מומחה אסור' (מדלא קתני 'רבי מאיר אומר' דנהוי משמע דאסורו תלוי בגופו: שאין ראייתו לאחר שחיתתה כלום, אלא הואיל ועבר ושחטו) - שמע מינה (זהו טעמו של דבר מפני שהקיל לשחטו ותלה רבי מאיר הדבר ברשעו של כהן זה שהקיל בו) קנסא הוא דקא קניס! שמע מינה.

אמי ורדינאה (נאה היה, ועל שם ורדים היה נקרא; ולי נראה מאותו מקום ששמו ורדינה, כדאמרין בעירובין [דף מ"ט, א]) שנקרא מאנשי ורדינה, ואנשים צקנים וצרי עין בממונן היו) חזי בוכרא דבי נשיאה הוה, ביומא טבא לא הוה חזי; אתו ואמרו ליה לרבי אמי, אמר להו: שפיר קא עביד דלא חזי! איני! והא רבי אמי גופיה חזי? רבי אמי כי חזי - מאתמול הוה חזי (אם קבוע אם עובר),

(ביצה כז, ב)

וביום טוב שילי קא משייל היכי הוה עובדא (פעמים שהיה טרוד בערב יום טוב, ומשראה המומין - אומר לו: "לך עכשיו ובא למחר", והיה שואלו על המום איך בא לו, מפני שנחשדו כהנים על הבכורות להטיל בהם מום, כדתנן [בכורות פ"ה מ"ד דף לה, א] כל המומין הראויים לבא בידי אדם דועי ישראל נאמנים דועי כהנים אין נאמנים, וצריך להביא עדים שמאליו בא לו), כי הא: דההוא גברא (כהן היה) דאייתי בוכרא לקמיה דרבא אפניא דמעלי יומא טבא; הוה יתיב רבא וקא חייף רישיה דלי עיניה (נשא עיניו) וחזייה למומיה; אמר ליה: זיל האידנא ותא למחר; כי אתא למחר - אמר: היכי הוה עובדא?

אמר ליה: הוה שדיין שערי בהך גיסא דהוצא (גדר של קוצים), והוה איהו באידך גיסא (שעורין היו מושלכים מעבר לגדר והבכור היה לעבר השני); בהדי

דבעי למיכל - עייל רישיה ופרטיה הוצא לשפותיה (קרע שפתי, והיא שנויה במומי הבכור: שפתו שנפגמה שלעולם הוא ניכר) .

אמר ליה: דלמא את גרמת ליה (מדעת נתת השעורים שם שנחשדתם על הבכורות מפני טורח הגדול והיציאה שהוטל עליו: שישראל אינו מטפל בו אלא שלשה חדשים ונותנו לכהן) ?
אמר ליה: לא .

ומנא תימרא דגרמא אסור ?

דתניא (ויקרא כב, כא) [ואיש כי יקריב זבח שלמים לה' לפלא נדר או לנדבה בבקר או בצאן תמים יהיה לרצון] כל מום לא יהיה בו; אין לי אלא שלא יהיה בו מום, מניין שלא יגרום לו על ידי דבר אחר: שלא יביא בצק או דבילה ויניח לו על גבי האזן כדי שיבא הכלב ויטלנו? תלמוד לומר: כל מום; אמר מום ואמר כל מום (אי כתב מום ולא כתב כל - לא היה לי לאסור גרמא אלא נתינת מום ממש, אבל עכשיו אמר מום לאסור נתינת מום ממש ואמר כל מום לאסור גרמא) . (לא יהיה קרי ביה לא יהיה [לא יגרום שיהיה] .)

משנה :

בהמה שמתה - לא יזיזנה ממקומה;
ומעשה ושאלו את רבי טרפון עליה ועל החלה שנטמאת, ונכנס לבית המדרש ושאל, ואמרו לו: לא יזיזם ממקומם .

(חלה שנטמאה אינה ראויה לכהן היום, דהא באכילה אסורה לעולם, ובהסקה או לתתה לכלבו ביום טוב אסור: דאין מבערין קדשים טמאים מן העולם ביום טוב, ואפילו על ידי אכילת בהמה, דקיימא לן שאין שורפין קדשים ביום טוב; ולא תימא דוקא שריפה משום דהבערה שלא לצורך היא: דהא אין מדליקין בשמן שרפה ביום טוב - הבערה לצורך היא: דהדלקת נר ביום טוב לצורך אכילה היא, ומותרת - אפילו הכי בשמן שרפה לא! והוא שמן תרומה שנטמאת, דגזרת הכתוב היא שאין קדשים טמאים מתבערים ביום טוב, דרחמנא אחשבה להבערתן דכתיב וְהַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר יִגַע בְּכָל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל בְּאֶשׁ יִשְׂרָאֵל (ויקרא ז, טז), הלכך מלאכה היא.)

גמרא :

לימא תנן סתמא דלא כרבי שמעון, דתנן [שבת פ"ב מ"ד]: 'רבי שמעון אומר: [מחתכין את הדלועין לפני הבהמה ואת הנבלה לפני הכלבים]*; רבי יהודה אומר: אם לא היתה נבלה מערב שבת - אסורה' * (וכשננתבלה בשבת קאמר, מדפליג רבי יהודה עלה ואמר אם לא היתה נבלה מערב שבת אסורה לפי שאינה מן המוכן) !

אפילו תימא רבי שמעון: מודה רבי שמעון בבעלי חיים (בהמה בריאה בין השמשות) שמתו (ביום טוב) שאסורין (וכי שריא - במסוכנת בין השמשות, דדעתיה עליה להאכילה לכלבים) .

הניחא למר בר אמימר משמיה דרבא, דאמר: 'מודה היה רבי שמעון בבעלי חיים שמתו שאסורין' - שפיר, אלא למר בריה דרב יוסף משמיה דרבא דאמר 'חלוק היה רבי שמעון אפילו בבעלי חיים שמתו שמותרים' - מאי איכא למימר?

תרגומה זעירי: בבהמת קדשים (שאסורה בהנאה וטעונה קבורה ואינה נפדית: דבעיא העמדה והערכה; אי נמי אין פודין קדשים להאכיל לכלבים; ואפילו למאן דאמר פודין, ביום טוב לא פוקי לה, הלכך לא חזיא) !

דיקא נמי דקתני עליה 'ועל החלה שנטמאת' מה חלה דקדישא - אף בהמה דקדישא (דקדשים);

(כיון דדיקא מתניתין למתנייה דומיא דחלה - על כרחך שמעינן מינה דדוקא בקדשים נקט, ופרכינן:) אלא טעמא דקדישא (בתמיה:) הא דחולין שריא (לכלבים ולא מתסרא משום מוקצה) ?

הניחא למר בריה דרב יוסף משמיה דרבא דאמר 'חלוק היה רבי שמעון אף בבעלי חיים שמתו שמותרים', שפיר (איכא למימר מתניתין דדיקא לאשמועינן דחולין שריא - רבי שמעון היא, דלית ליה מוקצה); אלא למר בר אמימר משמיה דרבא דאמר 'מודה היה רבי שמעון בבעלי חיים שמתו שאסורין' - מאי איכא למימר (מני?: לא רבי יהודה ולא רבי שמעון)?

(לעולם רבי שמעון היא, ומתניתין) הכא במאי עסקינן? - במסוכנת ודברי הכל (דשרי רבי שמעון בה, ואמר: מחתכין את הדלועין כו' - הלכך טעמא דקדשים לא יזינה, הא דחולין - שריא) .

משנה :

אין נמנין על הבהמה לכתחלה ביום טוב (בגמרא מפרש מאי היא), אבל נמנין עליה מערב יום טוב ושוחטין ומחלקין ביניהם (שוחט הוא הטבח בלא פסוק דמים ומחלקין אותה ביניהם ולמחר יפסוק להם דמיה) .

גמרא :

אמר רב יהודה אמר שמואל: אין פוסקין דמים לכתחלה על הבהמה ביום טוב (דמקח וממכר בשבת וביום טוב אסור [בספר עזרא (נחמיה יג)]) ; (דקתני 'שוחט הוא ומחלקין ביניהן') היכי עביד (שידעו למחר כמה היתה שוה לפסוק דמיה) ? אמר רב: מביא (להם ביום טוב) שתי בהמות (שוות) ומעמידן זו אצל זו, ואומר "זו כזו" (ולמחר שמין את הנותרת) ; תניא נמי הכי: 'לא יאמר אדם לחברו "הריני" (נמנה על בהמה זו) עמך כסלע', "הריני עמך בשתיים", אבל אומר לו: "הריני עמך למחצה ולשליש ולרביע" ' (והיינו כשמואל דאמר אין פוסקים לה דמים ביום טוב) .

(ביצה כח, א)

משנה :

רבי יהודה אומר: שוקל אדם בשר כנגד הכלי או כנגד הקופיץ (טבח המוכר בשר במשקל, אף על פי שאסור לשקול בליטרא - דהיינו מעשה חול, מותר הוא לשקול כנגד הכלי וכנגד הקופיץ = סכין גדול שקוצבין בו בשר, דאיכא שנוי, ולא הוי מעשה דחול) ; וחכמים אומרים: אין משגיחין (אין מעינין) בכף מאזנים כל עיקר.

גמרא :

מאי 'כל עיקר' (מאי אתא לרבוויי האי 'כל עיקר' ? נימא 'וחכמים אוסרין') ? אמר רב יהודה אמר שמואל: אפילו לשמרו מן העכברים (אין נותנין אותו במאזנים התלויין ביתד גבוה) .

אמר רב אידי בר אבין: והוא דתליא בתריטא (בטבעת שתולין אותו בה כששוקלין, דמחזי כנותנו לשם משקל) .

ואמר רב יהודה אמר שמואל: טבח אומן (שיודע לכוין משקל כנגד משקל בידיו) אסור לשקול בשר ביד (לאחוז הליטרא בידו אחת והבשר בידו אחרת ולכוין דבחול נמי - כיון דאומן הוא בכך - אורחיה הכי) ;

ואמר רב יהודה אמר שמואל: טבח אומן אסור לשקול בשר במים (שיש לו שנתות וסימנים בכלי, ונותנין בו מים, והסימנים מודיעין אותו כמה המים עולין למעלה בשביל ליטרא בשר, שכבר שיערו לכך) ;

ואמר רב חייא בר אשי: אסור לעשות בית יד בבשר (נקב לאחוז בו) ; אמר רבינא: ובידא שרי (לנקוב באצבעו שרי, דלאו דרך חול הוא, אבל בסכין - דרך חול הוא: כשמוכר בשר עושה בו בית יד ונותנו ללוקח להוליכו לביתו, וביום טוב צריך לשנות לעשות היכר, שאין מקח וממכר מותר בו) ;

אמר רב הונא: מותר לעשות סימן בבשר (שלא יחליפהו הנושא), כי הא: דרובה בר רב הונא מחתך לה אתלת קרנטא (כשהיה משלח הבשר לביתו - היה רגיל לעשות כל חתיכה בעלת שלש קרנות, וכבר היו מכירין אנשי ביתו שזה היה סימן שלו) .

רבי חייא ורבי שמעון ברכי (כשהיו חולקין בשר ביניהם, היו) שוקלין (אותה) מנה כנגד מנה ביום טוב; כמאן? לא כרבי יהודה ולא כרבנן: אי כרבי יהודה, האמר 'שוקל אדם בשר כנגד הכלי או כנגד הקופיץ'; כנגד הכלי - אין (דבחול לאו הכי אורחיה), כנגד מידי אחרינא לא (אבל מנה כנגד מנה כך דרך כל החולקין)! אי כרבנן - הא אמרי 'אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר' ?

אינהו דעבוד כרבי יהושע, דתניא: 'רבי יהושע אומר: שוקלין מנה כנגד מנה ביום טוב' .

אמר רב יוסף: הלכה כרבי יהושע, הואיל ותנן בבכורות כותיה (דאסור לשקול ולמכור בכור בעל מום ששחטו כהן בליטרא, שלא לעשות מעשה חול בקדשים, דבזיון הוא, וקתני דמנה כנגד מנה ויודע כמה משקל ראשונה ושוקל כנגדה - מותר, אלמא לאו עובדא דחול חשיב ליה) , דתנן (בכורות פ"ה מ"א): ' (סיפא דמתניתין נקט, ורישא הכי איתא: 'כל פסולי המוקדשין נמכרים באטליז ונשקלים בליטרא חוץ מן הבכור והמעשר שהנייתן לבעלים, אבל) פסולי המוקדשין הנאתן להקדש ושוקלין מנה כנגד מנה בבכור' (וכן פירושה: כל קדשים בעלי מומים שנפדו במומן אף על פי שעדיין מקצת קדושה עליהן: שאסורן הכתוב בגיזה ועבודה, כדאמרינן בבכורות (דף טו, א) [והוא בספרי] ואכלת - ולא לכלבך' אפילו הכי נוהגין מעשה חולין בהן בזו: שנשחטין באטליז ונמכרין באטליז בליטרא, חוץ מן הבכור והמעשר, שהניית מכירתן ביוקר אינה להקדש אלא לבעלים, לפי שאין להם פדיון במומן להיות דמיהן נכנסין לקדושתן, דבבכור נאמר (במדבר יח, יז): 'אך בכור שור או בכור פֶּשֶׁב או בכור עֵז לא תפְּדֶה, ובמעשר נאמר (ויקרא כז, לג) [לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו ואם המירנו ימירנו וְהָיָה הוּא וְתַמּוּרְתּוֹ יִהְיֶה קֹדֶשׁ]

לא יגאל (ויקרא כז, לג) אלא נאכלין לבעלים במומן, הלכך אין נוהגין בהן מעשה חולין במכירת בשרם כשנפול בהן מום ושחטום הבעלים; בעלים דבכור – כהן, ובעלים דמעשר – ישראל, אבל שאר פסולי המוקדשים הניית מכירתן ביוקר להקדש היא, ואף על פי שכבר נפדו קודם שחיטה, דהא קודם פדייה אין נשחטין; דבעי העמדה והערכה! אפילו הכי הניית מכירתן ביוקר להקדש: שלפי מה שיודע שהנאתו יפה – הוא מוסיף פדיונו מתחלתו, לפיכך מבזין אותו למוכרו באטליז: שהכל פונים שם ליקח בשר; ושוקלין מנה כנגד מנה – כשמוכרו בתוך הבית, אלמא כי האי גונא לאו משקל הוי? !

אמר ליה אביי: ודלמא לא היא (לא סבירא להו לרבנן דבכורות כרבי יהושע ביום טוב, ולא רבי יהושע סבירא ליה בבכור דשרי): עד כאן לא קאמר רבי יהושע הכא אלא דליכא בזיון קדשים, אבל התם דאיכא בזיון קדשים לא? אי נמי עד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא משום דלא מחזי כעובדין דחול (דהתם – מכירה היא, ואין דרך לשקול בשר הנמכר במנה כנגד מנה), אבל הכא (גבי רבי חייא ורבי שמעון ברבי) דמחזי כעובדין דחול (דהא חלוקה היא, וכן דרך כל החולקין) – לא (ולא סבירא להו לרבנן דבכורות כרבי יהושע)?

למימרא דקפדי אהדדי (ומי קפדי אהדדי רבי חייא ורבי שמעון ברבי לחלוק בשר במשקל? והלא מוותרין זה לזה ונוטלין זה משל זה משום חבה): ? והא הנהו שב בני תא (שבעה דגים) דאתו לבי רבי (שבאו לרבי) ואשתכח חמש מנייהו בי רבי חייא (ונמצא שנטל רבי חייא חמש והולידן לביתו) ולא קפיד רבי שמעון ברבי (לומר "משל אבי הוא נזון יותר ממני")? !

אמר רב פפא: שדי גברא בינייהו: אי רבי חייא ורבי ישמעאל ברבי יוסי (היו אותן שחלקו שהן: היו רגילין ליקח זה עם זה), אי רבי שמעון ברבי ובר קפרא.

משנה:

אין משחזין (אגוייז"ר בלע"ז) את הסכין ביום טוב אבל משיאה על גבי חברתה (דמשני מדרך חול).

גמרא:

אמר רב הונא: לא שנו אלא במשחזת של אבן (דמתקנת ליה שפיר, דמחזי כמתקן בחול), אבל במשחזת של עץ – מותר.

אמר רב יהודה אמר שמואל: הא דאמרת 'של אבן אסור' – לא אמרן אלא לחדדה, אבל להעביר שמנוניתה מותר;

(גמרא קא דייק מדאוקי רב יהודה איסורא בשל אבן בלחדדה): מכלל דבשל עץ אפילו

לחדדה נמי מותר (דמאי דאסור רב הונא בשל אבן שרי דכוותה בשל עץ)!

איכא דמתני לה (להא דרב יהודה) אסיפא (דמלתיה דרב הונא): 'בשל עץ

מותר'; אמר רב יהודה אמר שמואל: הא דאמרת 'בשל עץ מותר', לא אמרן אלא להעביר שמנוניתה, אבל לחדדה – אסור, מכלל דבשל אבן אפילו להעביר שמנוניתה אסור!

איכא דמתני לה (להא דרב יהודה) אמתניתין (ולאו אמלתיה דרב הונא): 'אין

משחזין את הסכין ביום טוב'; אמר רב יהודה אמר שמואל: לא

שנו אלא לחדדה, אבל להעביר שמנוניתה – מותר (לחדדה הוי תקון להעביר שמנונית אינו אלא כהדחה בעלמא);

מכלל דעל גבי חברתה אפילו לחדדה נמי מותר!

ואיכא דמתני לה אסיפא: 'אבל משיאה על גבי חברתה'; אמר רב

יהודה אמר שמואל: לא שנו אלא להעביר שמנוניתה, אבל לחדדה – אסור;

מכלל דבמשחזת אפילו להעביר שמנוניתה אסור;

מאן תנא דבמשחזת אסור?

אמר רב חסדא: דלא כרבי יהודה, דתניא [תוספתא מגילה פ"א ה"ז [ליברמן]]: 'אין

כין יום טוב לשכת אלא אוכל נפש בלבד; רבי יהודה מתיר אף

מכשירי אוכל נפש (וטעמא משום דדריש [שמות יב, טז] יַעֲשֶׂה לָכֶם - לכל צרכיכם) !

אמר ליה רבא לרב חסדא: דרשינן משמך (נדרוש משמך) 'הלכה כרבי יהודה'?

אמר ליה: יהא רעוא דכל כי הני מילי מעלייתא תדרשון משמאי.

אמר רב נחמיה בריה דרב יוסף: הוה קאימנא קמיה דרבא, והוה קא

(ביצה כח, ב)

מעבר לסכינא אפומא דקולא (משפסף סכין על פי הסל), ואמרי ליה:

"לחדדה קא עביר מר? או להעביר שמנוניתה"? ואמר לי: להעביר

שמנוניתה; וחזיתי לדעתיה דלחדדה קא עבד, וקסבר הלכה (כרבי יהודה, ומותר כל איש לעשות) ואין מורין כן (אבל אין מורין לרבים כן, שלא יזלזלו אף בשאפשר לעשותו מבעוד יום: דכל הני דשרינן, כגון שנתקלקלו ביום טוב או שהיה אתמול טרוד, כדאמרינן לקמן: דלא התיר רבי יהודה אלא במכשירין שאי אפשר לעשותן מערב יום טוב) !
ואמר אביי: הוה קאימנא קמיה דמר, והוה קא מעבר סכינא אשפתא דרחיא, ואמרי ליה: "לחדדה קא בעי מר או להעביר שמנוניתה"?
ואמר לי: להעביר שמנוניתה, וחזיתי לדעתיה דלחדדה קא עבד, וקסבר הלכה ואין מורין כן.
איבעיא להו: מהו להראות סכין לחכם (הטבח) סכין לחכם (לבדוק) ביום טוב? (שהטילו חכמים על הטבחים להראות סכין לחכם קודם שישחוט שום בהמה, ומהו לעשות כן ביום טוב? מחזי כעובדא דחול דאוושא מלתא שדעתו למכור באטליז? או לא מחזי?)
רב מרי בריה דרב ביזנא שרי, ורבנן אסרי, ורב יוסף אמר: תלמיד חכם רואה לעצמו (בביתו סכין שלו דלא אוושא מלתא) ומשאילה לאחרים; ואמר רב יוסף: סכין שעמדה (מחריפות שלה: שאינה חותכת יפה, אבל לא נפגמה) - מותר לחדדה ביום טוב (ואף על גב דמאתמול ומשלשום התחילה לקלקל ולילך: דלא הוה ליה לאסוקי אדעתיה מאתמול, דסבר "לא צריכנא"; אבל נפגמה מאתמול - לא הוי שרי: דמוכחא קלקול שלה, והוה ליה למעבד מאתמול), והני מילי הוה דפסקא אגב דוחקא (אבל אם אינה חותכת כלל - אסור לחדדה, דטרחא יתירא הוא) .

דרש רב חסדא - ואיתימא רב יוסף: אחד סכין שנפגמה (ביום טוב), ואחד שפוד שנרצם (שנשבר ראשו; אשפויינטי"ר בלע"ז), ואחד גריפת תנור וכירים (שנפל לתוכו מן הטיח שלו, ולא היה יודע מבעוד יום) ביום טוב - באנו למחלוקת רבי יהודה ורבנן (נכנסנו בדבר זה למחלוקתן, שממחלוקתן אנו יכולים ללמוד שאף אלו ממכשירי אוכל הן), דתניא (נתוספתא מגילה פ"א ה"ז [ליברמן]): 'אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד; רבי יהודה מתיר אף מכשירי אוכל נפש';
מאי טעמא דתנא קמא?
אמר קרא (שמות יב, טו) [וביום הראשון מקרא קדש וביום השביעי מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכה לא יעשה בהם אך אשר יאכל לכל נפש] הוא לבדו יעשה לכם: הוא [לבדו] - ולא מכשיריו;
ורבי יהודה?
אמר קרא [יעשה] לכם - לכם לכל צרכיכם;
ותנא קמא, הא כתיב לכם?
אמר לך: ההוא - לכם ולא לנכרים;
ואידך נמי, הא כתיב הוא [לבדו]?
אמר לך כתיב הוא [לבדו] וכתיב לכם, ולא קשיא: כאן במכשירין שאפשר לעשותן מערב יום טוב, כאן במכשירין שאי אפשר לעשותן מערב יום טוב.
אמר רב יהודה אמר שמואל: שפוד שנרצף (נמעך שדרסו עליו ונעקם אבל לא נשבר) - אסור לתקנו ביום טוב;
פשיטא (שהרי יכול להשתמש בו כמו שהוא, וטרחא דלא צריך הוא) ! ?
לא, צריכא: דאף על גב דמפשיט בידים ואינו צריך להכות עליו בפטיש) .

ואמר רב יהודה אמר שמואל: שפוד שצלו בו בשר (ביום טוב) - אסור לטלטלו (מיד לאחר שנצלה הצלי) ביום טוב (לפי שנמאס ומוקצה, וכבר נעשה צורך יום טוב) !
רב אדא בר אהבה אמר רב מלכיו: שומטו (שומטו מלפניו מהר בגרידא, וטלטול מן הצד, עד שיעבירו מלפניו) ומניחו בקרן זוית (אבל לא טלטול גמור);
אמר רב חייא בר אשי אמר רב הונא: והוא שיש עליו כזית בשר;
רבינא אמר: אף על פי שאין עליו בשר - מותר לטלטלו (שרי לטלטולי בטלטול גמור ולטלקו, שלא יזוקו בו אנשי ביתו!), מדי דהוה אקוץ ברשות הרבים (דאמר בפרק 'כירה' שהסיקה' (שבת דף מב, א) דמותר להוליכה פחות פחות מארבע אמות עד שמטלקנה לצדי רשות הרבים כדי שלא תזיק) .

אמר רב חנינא בריה דרב איקא: (מפני ששמותיהן דומין זה לזה ויש שמחליפין שמועה של זה בשל זה - נתנו בהם סימן לסדר השמועות): שפוד, שפחות (משנה היא בכתובות [פ"ה מ"ה]: 'דבי אליעזר אומר: אפילו הכניסה לו מאה שפחות כופה לעשות בצמר שהבטלה מביאה לידי זמה' ואמר רב מלכיו: הלכה כרבי אליעזר), וגומות (שמעתא היא ולא נאמרה על המשנה, ולענין שתי שערות: דאם נמצאו לה גומות של מקום שער, אף על פי שאין שם שער - גדולה היא, וחולצת, דאין גומא אלא אם כן היה

בה שער, אלא שנשרו) - (אלו שלש הלכות) **רב מלכיו** (אמרן, ולא רב מלכיא); **בלורית** (במסכת עבודה זרה, ועל ברייתא נאמרה הא דרב מלכיא, לפרושא לברייתא, דתנו רבנן: **זוהי המסתפר מירשאל, כיון שהגיע לבלוריתו - שומט את ידו** מפני שהכותי כשהוא מסתפר מניחה [את הבלורית] לשם עבודה זרה, ואמר עלה: **זכמה? - אמר רב מלכיא: שלש אצבעות לכל דוח ודוח**: לכל סביבותיה לא יגע, שאם יגלח וילך עד הבלורית - נמצא מניח לו בלוריתו ותיקנה לו לשם עבודה זרה!), **אפר מקלה** (שמעתא היא במסכת מכות: אמר רב מלכיא: לא יתן אדם אפר מקלה על גבי מכתו, מפני שנראה ככתובת קעקע), **וגבינה** (אפירושא דמתניתין אתמר במסכת עבודה זרה: מפני מה אסרו גבינות במשנתנו [עבודה זרה פ"ב מ"ה]? ואמר רב מלכיא: מפני שמחליקין פניה בשומן חזיר) - **רב מלכיא**; **רב פפא** אמר: **מתניתין ומתניתא - רב מלכיא** (אסימנא דאתנח ברב מלכיא פליג רב פפא); **שמעתא - רב מלכיו**; **וסימניך מתניתין מלכתא**. **מאי בינייהו?** **איכא בינייהו שפחות** (דמתניתין היא; ומשוית ליה ברב מלכיו לאו ידידה היא, דכל מתניתין ומתניתא דאית בהו - רב מלכיא אמר פירושן, אבל שמעתתא דאמרת ברב מלכיו - כגון שפוד וגומות - ידידה נינהו).

משנה: **לא יאמר אדם לטבח "שקול לי בדינר כשר"** (שאסור להזכיר שם דמים), **אבל שוחט** (בלא פסוק דמים) **ומחלק ביניהם** (והן חולקין ביניהן).

גמרא: **היכי עביד** (כשאינו רוצה ליקח כל הבהמה ולא מחצה ולא שלישי ולא רביעי, אלא בדינר או בשנים - מה יאמר לו)? **כי הא:**

(ביצה כט, א) **דבסורא אמרי** (דרכן לומר לטבח) **"תרטא" ו"פלגו תרטא"** (או פלג תרטא); **בנרש אמרי "חלקא" ו"פלגו חלקא"** (או פלג חלקא); **בפומבדיתא אמרי "אוזיא" ו"פלגו אוזיא"**; **בנהר פקוד ובמתא מחסיא אמרי "רבעא" ו"פלגו רבעא"** (כל הטבחין היו מנתחין בהמותיהם בשוה, כך וכך נתחיים מן הבהמה, ולאותן הנתחיים קרו להו בסורא "תרטא" ובנרש "חלקא" ובפומבדיתא "אוזיא" ובנהר פקוד "רבעא").

משנה: **אומר אדם לחברו "מלא לי כלי זה", אבל לא במדה;** **רבי יהודה אומר: אם היה כלי של מדה - לא ימלאנו;** (בגמרא מפרש לה ומאי פלוגתייהו); **מעשה באבא שאול בן בטנית שהיה ממלא מדותיו מערב יום טוב, ונותנן ללקוחות ביום טוב** (שאין מודדין ביום טוב); **אבא שאול אומר: אף כמועד (בחולו של מועד) עושה כן** (בגמרא מפרש טעמא), **[מפני ברורי המדות]** (ולא גרסינן במתניתין 'מפני ברורי המדות'; ואית דגרס ליה, והן העלאת הרתיחות, ובגמרא מפרש); **וחכמים אומרים: אף בחול עושה כן מפני מצוי המדות** (כשהיה מוכר שמן היה לו מדות הרבה ומביאין הלקוחות כליהן ומודד לאיש ואיש במדה לעצמו ומתמצות והולכות לתוך כליהן כל הלילה).

גמרא: **מאי 'אבל לא במדה'?** **אמר רב יהודה אמר שמואל: אבל לא בכלי המיוחד למדה** (שמודד ומוכר בו), **אבל כלי העומד למדה** (שכשישבר זה בא זה תחתיו, אבל עדיין לא מדד בו) - **ימלאנו, ואתא רבי יהודה למימר: אפילו כלי העומד למדה** (כיון דהוא עצמו מדה ולכך עשוי וכדי מדה מחזיק) **לא ימלאנו** (דמחזי שפיר כמודד ומוכר, כעובדין דחול); **אלמא גבי שמחת יום טוב רבי יהודה לחומרא ורבנן לקולא, והא אפכא שמעינן להו, דתנן: 'רבי יהודה אומר: שוקל אדם בשר כנגד הכלי וכנגד הקופיץ** (כלי וקופיץ אין עומדין לכך), **וחכמים אומרים אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר', אלמא רבי יהודה לקולא ורבנן לחומרא, קשיא דרבי יהודה אדרבי יהודה קשיא דרבנן אדרבנן!?**

דרכי יהודה אדרכי יהודה לא קשיא: התם בשאינו עומד למדה, הכא בעומד למדה; דרבנן אדרכנן נמי לא קשיא: התם קא עביד כדעבדין בחול (במאזנים פעמים שאין הליטרא לפניו, וכיון שיועד משקל כליו - שוקל בו), הכא לא קא עביד כדעבדין בחול (דעדיין לא יצא טבעו של כלי זה למדה).

רבא אמר: מאי 'אכל לא במדה'? - שלא יזכור לו שם מדה ('דבעא' או 'לוג', אלא כך יאמר לו סתם "כלי זה מלא לי"), אבל כלי המיוחד למדה לא ימלאנו, ואתא רבי יהודה למימר: כלי המיוחד למדה לא ימלאנו; אלמא גבי שמחת יום טוב רבי יהודה לחומרא ורבנן לקולא, והא אפכא שמעינן להו, דתנן: 'רבי יהודה אומר: שוקל אדם בשר כנגד הכלי וכנגד הקופיץ, וחכמים אומרים אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר', אלמא רבי יהודה לקולא ורבנן לחומרא, קשיא דרבי יהודה אדרכי יהודה קשיא דרבנן אדרכנן?!

דרבי יהודה אדרכי יהודה לא קשיא: התם בשאינו מיוחד למדה, הכא מיוחד למדה; דרבנן אדרכנן נמי לא קשיא: התם קא עביד כדעבדין בחול, הכא לא קעביד כדעבדין בחול (שדרך לקוחות לומר "תן לי לוג" ואין דרכן לומר "כלי זה מלא לי" בדרך מקח אלא בדרך הלואה או מתנה, ואף על גב דמיוחד למדה): דעבדי אינשי דמקרי חמרא (לחבריהם) במנא דכילא (של מדה) ושתו.

מעשה באבא שאול בן בטנית [שהיה ממלא מדותיו מערב יום טוב, ונותן ללקוחות ביום טוב]:

תנא: 'אף כמועד עושה כן מפני בטול בית המדרש' (שהיה חכם גדול ובאים רבים לשאול הימנו, ובמועד רבים עוסקים בתורה: שאין טרודים במלאכה, והיה ממלאן בלילה שאין זמן בית המדרש כדי שיהא פנוי ביום; ולמאן דגרס במתניתין 'מפני ברורי המדות' מפרש הכי: מפני בטול בית המדרש של באי מועד לא יהיה פנוי לשהות ולברר מדותיו שלא ירתיחו, לפיכך ממלאן בלילה).

תנו רבנן [תוספתא ביצה פ"ג ה"ח]: 'הוא כנס שלש מאות גרבי יין מברורי המדות, וחבריו כנסו שלש מאות גרבי שמן ממצוי המדות' (משנתן יין בחבית כך וכך לוגין במדה ומכר ממנה עד שמכר חשבונו - נמצא כל הנותן בחבית על ידי ברורין שהרתיחו היין כשמוציאו ומעלה; אופיא = אישקומ"א בלע"ז, ואין המדה מלאה, והן נקראין 'ברורין' לפי שמבררין אותן מן היין כששותה; אי נמי על דקלישי ויגי [שנחלשת הרתיחה והנוזל נעשה צלול], ושמן יש בו 'מצוי' מפני שמודבק בשולי המדה ובדפנותיה, וביין שכיחי ברורין, ולא בשמן, וחבריו כנסו כו' - כדפרישית בברורין), והביאום לפני הגזברים (של הקדש) לירושלים (לעשות בהן צרכי הקדש אם ירצו, והם לא הקדישוהו: כסבורין אין יכולין להקדיש שאינו שלהם, אי נמי יכולין הוה ליה גזל בעולה [ישעיהו ס"א, ח] נספרא צו - מכילתא דמילואים פרשה א הלכה טו); אמרו להם: אי אתם זקוקים לכך (הואיל ומתחלה לא נתכוננתם לגזול: שהלקוחות מוחלין על ידי טרדן ומרוצתם, שאינם יכולין לשהות עוד, וידעי, וקא מחלי).

אמרו להם: אף אנו אין רצוננו בכך (לזה ליהנות משל אחרים)! [משלי טו, כז: עכר גיתו בוצע בוצע] **ישנא מתנת יחיה**

אמרו להם (חכמים): הואיל והחמדתם על עצמכם - עשו מהם צרכי רבים (אם כן אין לכם לעשות הקדש אלא לעשות בהן צרכי רבים שהרי משל רבים היה ויהנו הבעלים מהן),

דתניא: 'גזל ואינו יודע למי גזל (שגזל אנשים הרבה) - יעשה בהם צרכי רבים'.

מאי נינהו?

אמר רב חסדא: בורות שיחין ומערות (שמתכנסין בהן מים ושותין מהן). (בבבא קמא דף נב, ב) מפרש מאי 'בור' ומאי 'שיח' ומאי 'מערה'.

אדבריה רב חסדא לרבנא עוקבא (הנהיגו ומטייל עמו במבואות העיר) ודרש: לא ימדוד אדם שעורים ויתן לפני בהמתו ביום טוב (אפילו ליתן לבהמתו, שנראה כמודד למכור), אבל קודר (לשון 'נוקב') הוא קב או קבים (בקב עצמו נוקב בכרי, וממלאו שלא כדרך מדה לתת בידו לתוכו) ונותן לפני בהמתו ואינו חושש; והנחתום (מבשל קדרות נמי קרוי נחתום) מודד תבלין ונותן לתוך קדרתו, כדי שלא יקדיח (ישרוף; אאורשי"ר בלע"ז) תבשילו.

אמר רב ירמיה בר אבא אמר רב: מודדת אשה קמח ביום טוב ונותנת לתוך עיסתה כדי שתטול חלה בעין יפה (שיעור חלה = אחד מכ"ד לכהן, וכשאינה יודעת מדת עיסתה - היא מקמצת ואומרת "אין כאן כל כך", אבל כשיודעת מדת עיסתה - יודעת מה תפריש, ועינה יפה בה); ושמואל אמר אסור.

והא תנא דבי שמואל (בתוספתא שטיידר שמואל מתנאים שלפניו, כמו שסדרו רבי חייא ורבי אושעיא, וכמו שטיידר רבי את המשנה) 'מותר' ?
אמר אביי: השתא דאמר שמואל אסור, ותנא דבי שמואל (והוא שנה במשנתו) מותר -

(ביצה כט, ב)
שמואל הלכה למעשה אתא לאשמועינן. (שמואל בשמעתיה דאמר אסור - הלכה למעשה אתא לאשמועינן: שהבא לשאול הלכה לעשות מעשה מורין לו אסור, ואי חזינן איניש דעביד - לא מחינן בידיה, דהלכה דמותר ואין מורין כן.)
תוספות מסכת ביצה דף כט עמוד ב, ד"ה שמואל הלכה למעשה אתא לאשמועינן - פי' דאם יבא שום אדם לשאול לנו כיצד יעשה אומרי' לו הוראה לאסור אבל אם אנו רואין שום אדם שנוהג היתר בדבר אין אנו צריכין למחות בו;
ולפי זה לא פליג שמואל ארב: דתרוייהו מודו לאסור למעשה!
מיהו בה"ג פירש: ושמואל הלכה למעשה אתא לאשמועינן ופליג אברייא ופליג ארב
יש שפוסקין כשמואל ואע"ג דהלכה כרב באסורי, מכל מקום מדאמר סתמא דהש"ס 'שמואל הלכה למעשה אתא לאשמועינן' - משמע דהלכה כותיה!
יש פוסקין כרב משום דהלכה כרב באסורי, וכל שכן הכא: דהא תנא [דבי] שמואל כותיה דרב!
ואומר הר"ר שמואל מאייבר"א דאפילו למ"ד דהלכה כרב - מ"מ אסור לנו בזמן הזה למדוד משום ליטול חלה בעין יפה, דדוקא בימיהן שהיו מפרישין חלה אחת מכ"ד ונותנין לכהן שיין לומר דמותר משום עין יפה, אבל אנו שאין מפרישין כי אם מעט אפילו מעיסה מרובה, ואותו מעט נמי אינו נאכל אלא נשרף - אין למדוד: דלא שייכא סברא דקאמר הכא 'כדי שתטול חלה בעין יפה', אלא יש לנו לשער מאומד שתהיה בריוח כשיעור משום הברכה; וכן בפסח נמי יש לזהר מלמדוד ביום טוב למצות וצריך לעשות פחות מכשיעור, ולא ימדוד במדה שעשה למדוד בחול בצמצום, אלא יפחות או יוסיף אם המדה קטנה.

תנו רבנן: 'אין שוניין קמח' (שרקדו מאתמול, ובא לשנותו בנפה ליפותו) כיום טוב (דאפשר לו מאתמול); משום רבי פפייס ורבי יהודה בן כתיבא אמרו: שוניין (דליכא טרחא, ודבר הנראה הוא שזו היא פעם שניה, ואין זה כמרקד לברור); ושוין שאם נפל לתוכן צרור או קיסם - ששוניין'.

תני תנא קמיה דרבינא: 'אין שוניין קמח כיום טוב, אבל נפל צרור או קיסם - כורר בידו' (אין שוניין ואפילו נפל לתוכן צרור או קיסם אלא בודק הקסמין והצרורות ובוררן בידיו) ;
אמר ליה: כל שכן דאסור דהוה ליה כבורר (דמחזי כבורר, ובורר אב מלאכה היא, כהרקדה, והשונה אינו מרקד, שהרי נראה שהכל יוצא ואין כאן טובין) !
דרש רבא בר רב הונא זוטרי אפתחא דנהרדעא: שוניין קמח כיום טוב;
אמר להו רב נחמן: פוקו ואמרו ליה לאבא: שקילא טיבותך ושדי אחזרי (אין אנו מחזיקין לך טובה בכך; נטולה היא טובתך ומוטלת על הקוצים; טיבותך = גרי"ר בלע"ז); פוק חזי כמה מהולתא (נפות) הדרן בנהרדעא (שכולן יודעות שמותר) !
דביתהו דרב יוסף נהלא קמחא אגבא דמהולתא (באחורי הנפה כדי לשנות);
אמר לה: חזי דאנא רפתא מעליתא בעינא (אי את צריכה לשנות, דשוניין קמח ביום טוב) !
דביתהו דרב אשי נהלא קמחא אגבא דפתורא (אחורי השלחן שיש לו תוך, שקורין טורנרוייר"א, והיא היתה שונה הקמח על אחוריו משום שנוי); אמר רב אשי: הא דידן (זו אשתי) - ברתיא דרמי בר חמא, ורמי בר חמא מרא דעובדא (מדקדק במעשיו) הוה, ואי לאו דחזיא מבי נשא לא הוה עבדא.

משנה:
הולך אדם אצל חנווני הרגיל אצלו ואומר לו: "תן לי ביצים ואגוזים במנין" ! שכן דרך בעל הבית להיות מונה בתוך ביתו.

גמרא:
תנו רבנן [תוספתא ביצה פ"ג הלכות ו-ז (ליברמן)]: 'הולך אדם אצל דועה (זה המגדל בהמות ופעמים שמוכר מהן) הרגיל אצלו (שמתוך שרגיל אצלו מאמינו ונותנו לו בלא פסוק דמים), ואומר לו "תן לי גדי אחד" או "... טלה אחד"; אצל טבח הרגיל אצלו ואומר לו: "תן לי כף אחת" או "... ירך אחת"; אצל פטם (המפטם עופות, לשון משמין) הרגיל אצלו ואומר לו "תן לי תור אחד" או "... גוזל אחד"; אצל נחתום הרגיל אצלו ואומר לו "תן לי ככר

אחד" או "... גלוסקא אחת"; ואצל חנוני הרגיל אצלו ואומר לו
"תן לי עשרים ביצים" או "... חמשים אגוזים, עשה אפרסקין,
וחמשה רמונים, ואתרוג אחד" - ובלבד שלא יזכיר לו סכום מדה
(קב או קבים);
רבי שמעון בן אלעזר אומר: ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח
(דמים) '.

הדרן עלך אין צדין